

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ
«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ СПРАВИ»
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»
для студентів економічних спеціальностей

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету
протокол № від 24.05.2018 р.

Харків
НТУ «ХПІ»
2018

Методичні вказівки до семінарського заняття з навчальної дисципліни «Страховий менеджмент» тема «Державне регулювання страхової справи» для студентів економічних спеціальностей / укладач: О.Ю Лінькова. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018 – 26 с.

Укладач: О.Ю Лінькова

Рецензент: Г.М. Коптева

Кафедра менеджменту і оподаткування

ВСТУП

Страховий менеджмент відіграє ключову роль в ефективній діяльності будь-якої організації. Зростаюча конкуренція та економічна нестабільність створюють умови, в яких організація повинна постійно аналізувати свій стан і оцінювати ризики перспектив своєї діяльності. У зв'язку з цим важливу роль відіграє підготовка спеціалістів економічного профілю з навичками управління страховим бізнесом.

Методичні вказівки з дисципліни «Страховий менеджмент» розроблено на допомогу студентам при вивченні дисципліни та організації роботи на практичних заняттях.

Викладений матеріал орієнтує студентів на вивчення першоджерел та літератури, яка містить приклади практичного застосування досягнень науки страхового менеджменту в діяльності вітчизняних страхових компаній та компаній, які працюють у державах з ринковою економікою.

В даній роботі подано матеріал для вивчення предмету «Страховий менеджмент», сконцентровано увагу на головних питаннях лекції: Державне регулювання страхової діяльності, наведено перелік питань для іспиту.

Мета викладання дисципліни Страховий менеджмент: : формування у студентів знань з підготовки та реалізації управлінських рішень, що забезпечують раціональне формування й використання потенціалу страхових компаній і гармонізацію фінансових інтересів споживачів страхових послуг, власників і персоналу страхових компаній, посередників та держави.

**СТРУКТУРА КУРСУ
«СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»**

Таблиця 1

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Основи страхування						
Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування	10	2	2	-	3	4
Тема 2. Управління страховою компанією	10	2	2	-	3	4
Тема 3. Організація страхової діяльності	10	2	2	-	3	4
Тема 4. Класифікація страхування. Страхові ризики та їх оцінка	10	2	2	-	3	4
Тема 5. Страховий ринок	10	2	2	-	3	4
Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності	11	2	2	-	3	4
Тема 7. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії	11	2	2	-	5	4
Тема 8. Страхові послуги та особливості їх реалізації	11	2	2	-	5	4
Разом за змістовим модулем 1	83	16	16	-	28	32
Змістовий модуль 2. Страховий менеджмент						
Тема 9. Порядок укладення страхової угоди	12	2	2	-	4	4
Тема 10. Управління персоналом страхової компанії	12	2	2	-	4	4
Тема 11. Страховий маркетинг	11	2	2	-	4	4
Тема 12. Інноваційний менеджмент у страхуванні	11	2	2	-	4	4
Тема 13. Медичне страхування	10	2	2	-	4	4
Тема 14. Транспортне страхування	10	2	2	-	4	4
Тема 15. Безпека страхової діяльності	14,5	4	4	-	4	4
Разом за змістовим модулем 2	80,5	16	16	-	28	28
Усього годин	163,5	32	32	-	56	60
Модуль 2						
ІНДЗ				-	56	
Усього годин	180	32	32	-	56	60

Вимоги щодо виконавця доповіді з курсу

«Страховий менеджмент»:

1. Продемонструвати комплексне бачення проблем організації.
2. Показати вміння використовувати сучасні методи аналізу і техніку прийняття рішень.
3. Скласти пояснювальну записку, яка містить аналітичні висновки і рекомендації.
4. Підготувати презентацію та здійснити доповідь.

Структура доповіді:

Вступ

Основна частина:

1. Аналіз теорії за темою доповіді.
2. Сучасні тенденції розвитку питання, зазначеного в темі.
3. Вплив питань теми доповіді на ефективність та результативність менеджменту.

Висновок.

Використані джерела (не менше 10 джерел за останні 5 років).

Рекомендації щодо підготовки презентації:

1. Кількість слайдів – мінімум 5.
2. При підготовці слайдів використовувати таблиці, схеми, рисунки.
3. До слайдів винести інформацію з кожного підрозділу звіту.

Індивідуальні завдання

Метою курсового проекту є закріплення теоретичних знань про підходи і методиках ефективного управління організацією шляхом комплексного аналізу її діяльності.

Визначення тематики . Курсовий проект має бути присвячений вивченню та розробці якої однієї функціональної стратегії підприємства . Ініціатива вибору тематики курсового проекту належить студенту . Для полегшення отримання доступу до необхідної інформації пропонується враховувати інтереси керівництва підприємства у виконанні певних розробок або досліджень шляхом погодження з ним теми курсового проекту . Рекомендується вибирати тему , в якій студент найкращим чином орієнтується , або за якою вже проводилися дослідження і напрацьовано певний матеріал. Ба-

жано передбачити розвиток цієї теми надалі , в рамках випускних робіт бакалавра та спеціаліста. Обравши тему проекту , необхідно проконсультуватися з викладачем і остаточно сформулювати тему. Приблизний перелік тем наводиться нижче.

Завдання курсового проекту:

Завдання виконавця курсового проекту

- 1 . Продемонструвати комплексне бачення проблем організації .
- 2 . Показати вміння використовувати сучасні методи аналізу і техніку прийняття рішень.
- 3 . Скласти пояснювальну записку, яка містить аналітичні висновки і рекомендації.
- 4 . Здійснити захист курсової роботи.

Мета семінарського заняття – поглибити і закріпити здобуті знання з теми «Державне регулювання страхової справи».

Завдання на семінарського заняття – навчити студентів:

- застосовувати на практиці досвід прийняття управлінських рішень щодо покращення умов розвитку страхової справи;
- поглибити теоретичні знання, отримані на лекціях;
- узагальнити практику державного регулювання страхової діяльності, робити відповідні висновки за результатами узагальнення;
- вирішувати практичні ситуації та завдання у складі малих груп;
- писати наукові статті і доповіді.

Семінарське заняття є засобом перевірки теоретичних знань студентів, навичок самостійного опрацювання літератури, уміння логічно викладати матеріал, застосовувати його в практиці менеджменту. На цьому занятті студенти повинні показати вміння визначати основні положення питання, що розглядається, деталізувати їх зміст, робити узагальнюючі висновки.

При проведенні семінарського заняття оцінюються усні та письмові відповіді студентів, підготовлені ними доповіді, участь у дискусіях, уміння розв’язування практичних завдань і ситуацій, доводити власні думки і захищати особисту позицію.

При підготовці до семінарського заняття студент повинен розглянути і засвоїти питання, що були предметом лекції та винесені на практичний розгляд, а саме: ознайомитись з планом семінарського заняття та переліком навчальної літератури,

наведеним наприкінці плану; перевірити наявність попереднього конспекту лекції; підготувати запитання до викладача з теми семінарського заняття; підготувати виступи з проблемних питань за темою семінару.

Структура семінарського заняття з курсу

«Страховий менеджмент»

тема «Державне регулювання страхової справи»

1 етап - Організаційна частина - Мета – мобілізувати студентів до навчання; активізувати їхню увагу; створити робочу атмосферу для проведення заняття; містить привітання викладача зі студентами, виявлення відсутніх, перевірку підготовленості до заняття.

2 етап - Мотивація та стимулювання навчальної діяльності - Передбачає формування потреби вивчення конкретного навчального матеріалу, повідомлення теми, мети та завдань. Мотивації сприяє чітке усвідомлення його мети, що полягає у досягненні кінцевого, запланованого результату спільної діяльності викладача й студентів.

3 етап - Обговорення навчальних питань семінару - Полягає в обговоренні й керуванні процесом розгляду основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення.

Основні питання з теми Державне регулювання страхової справи

Забезпечення НДРС

1. Необхідність страхового захисту від ризику в майбутньому.
2. Шляхи розвитку страхування.
3. Сучасні проблеми управління в страхових компаніях і напрямки їх вирішення.
4. Бізнес-процеси страхової компанії.
5. Удосконалення ризик-менеджменту в страхуванні.
6. Страховий ринок України та напрямки його розвитку.
7. Страховий ринок країн Європи та інтеграція страхового ринку України.
8. Державна політика в галузі страхування.
9. Удосконалення державного контролю за фінансовим станом страхової компанії.

10. Розвиток нетрадиційних видів страхування.
11. Персонал страхової компанії та його сучасна підготовка.
12. Управління конфліктними ситуаціями в страховому бізнесі.
13. Маркетинговий комплекс страхової компанії за сучасних умов господарювання.
14. Основи маркетингових стратегій страхової компанії при Європейській інтеграції.
15. Рекламна діяльність страховика.
16. Інновації та інноваційний менеджмент у страхуванні, проблеми та шляхи їх вирішення.
17. Технологія інноваційного процесу у страхуванні та її удосконалення.
18. Сутність медичного страхування та шляхи реалізації в Україні.
19. Економічна безпека страхової компанії та її забезпечення.
20. Безпека економічного партнерства у страхуванні.
21. Правові аспекти дотримання податкового законодавства у страхуванні.

Викладач має подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації.

4 етап - Діагностика правильності засвоєння студентами знань - Допомагає викладачеві та студентам з'ясувати причину нерозуміння певного елемента змісту навчальної інформації, невміння чи помилковості виконання інтелектуальної або практичної дії. Здійснюється за допомогою серії оперативних короткочасних контрольних робіт (письмових, графічних, практичних, усних фронтальних опитувань, тренінгу)

Завдання: студенти отримують приклади ринкових умов господарювання страхової компанії. Обговорюють завдання. Розробляють пропозиції.

5 етап - Підбиття підсумків заняття - Передбачає коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття

6 етап - Повідомлення домашнього завдання - Містить пояснення щодо змісту завдання, методики його використання.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ СТРАХУВАННЯ.

Світові підходи до державного регулювання страхування в системах права:

1. **Континентальної** (Германія, Франція, Італія, Іспанія, Японія) точне законодавче регламентування суб'єктів;

Джерела права: кодекси, закони.

Модель твердого регулювання страхової справи: детальна регламентація; систематичний контроль.

Наприклад: затвердження органами контролю страхових тарифів; рамки коливань тарифів; зміст форм договорів; перевірка виконання бізнес-планів; нагляд за поточними операціями; регулярні перевірки СК.

2. **Англо-американська** (США, Велика Британія, Австралія, Канада).

Джерела права: кодекси, закони (загальні вимоги, правові рамки економічної діяльності), судовий прецедент.

Ліберальна модель регулювання страхової справи контроль фінансового стану СК за звітом:

2.1. Децентралізована – США принципи економічної федералізації: автономна страхова система; власний орган страхового нагляду; вимоги не уніфіковані;

2.2. Централізовані – Велика Британія, ЄС (500 видів страхування, 5 тис. СК): єдність системи регулювання; один наглядовий орган; багато функцій держави передані саморегулюванню організаціям;

Правове регулювання – це нагляд за:

Фінансовим станом СК;

Платоспроможністю СК.

Правове регулювання страхової діяльності:

1. Державно-правове (державними органами)

2. Інституційно-правове (окремими інститутами).

Методи впливу на ринок страхових послуг:

1. Прямі – законодавча база, нагляд за страховою діяльністю.

2. Непрямі – інвестиційна, грошово-кредитна, фіскальна, та інші політики держави.

Державне регулювання страхування – це: Право (закони), Економіка (податки, інвестиції, гроші, фіскальні), Адміністративні (ліцензії, контроль, норми).

Спеціальна податкова політика;

Закони за галузями підприємницької діяльності;

Нормативні акти – договір страхування, суперечки;

Обов'язкові види страхування.

Структура правового регулювання:

1. Цивільне право (договір, створення СК, угоди страхування).
2. Адміністративне право (нагляд за СК, відносини між державою та СК).
3. Державне право (Нацфінпослуг, правова форма органа страхового нагляду ст. 37).
4. Фінансове право (відносини між СК, страховиками та державою з приводу витрат СК, податків, резервів, Бухгалтерського обліку).

Система правового регулювання України:

1. Конституція України.
2. Міжнародні угоди ратифіковані Україною.
3. Цивільний та Господарський кодекси України.
4. Закони ВРУ. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»
5. Накази президента.
6. Постанови КМУ.
7. Нормативні акти , інструкції міністерств.

Національна комісія фінансових послуг: 5 профільних підрозділів один з яких страховий нагляд.

Функції Нац комісії фінансових послуг (Наказ президента № 1070/2011 від 23.11.2011 р.):

1. Ведення єдиного реєстру СК.
2. Видача ліцензій.
3. Розробка нормативних та методичних документів.

4. Встановлення правил формування, обліку і розміщення страхових резервів та показників звітності

Страхове право в Україні складається з правових норм, що регулюють правовідносини у галузі страхування, визначають права й обов'язки суб'єктів, передбачають відповідальність за невиконання законів. Предмет страхового права – це відносини, що виникають при формуванні, розподілі та використанні грошових фондів.

Правове регулювання діяльності на страховому ринку – це нормативне упорядкування на страховому ринку, частини:

1. **Державно-правове регулювання визначається**: прямою участю держави у становленні системи страхового захисту майнових інтересів; законодавчим забезпеченням становлення та захисту національного страхового ринку; державним наглядом за страховою діяльністю, з метою дотримання вимог законодавства України; захистом добросовісної конкуренції на страховому ринку, попередження і припинення монополізму (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Державна комісія з регулювання ринків послуг України, антимонопольний комітет України, Національний банк України, державна комісія з цінних паперів та фондового ринку). Безпосереднім органом з питань нагляду за страховою діяльністю в Україні є Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, яка:

- здійснює нормативно-правове регулювання в сфері страхування (розробляє нормативні та методичні документи з питань страхової діяльності, приймає в межах своєї компетенції нормативно-правові акти з питань страхової діяльності, встановлює правила формування, обліку і розміщення страхових резервів та показників звітності, узагальнення практики страхової діяльності, розробка і подання пропозицій щодо розвитку законодавства України про страхову діяльність);

- визначає: класифікаційні ознаки видів добровільного страхування,

- порядок реєстрації страхових брокерів, випадки необхідності відповідних

- сертифікатів у працівників страховика та інше;

- встановлює: порядок, умови видачі та розміри кредитів, які надаються страхувальникам по страхуванню життя і порядок резерву страховиків по страхуванню життя для покриття можливих витрат, порядок та умови індивідуального обліку

договорів страхування життя, перелік видів посередницької діяльності страхових брокерів у страхуванні, вимоги до осіб, які бажають займатися актуарними розрахунками, форму щоквартальної фінансової звітності, форму річного балансу та порядок його публікації, правила формування, обліку і розміщення страхових резервів та показників звітності, обов'язків для виконання графіку здійснення розрахунків із страхувальниками та інше;

- здійснює нагляд за учасниками страхового ринку для цього: при реєстрації веде єдиний державний реєстр страховиків та страхових брокерів, видає свідоцтва про включення до державного реєстру, реєструє правила добровільного страхування, на які видається ліцензія, ліцензує страхову діяльність, проводить перевірки правильності застосування законодавства і достовірності звітності, здійснює контроль за платоспроможністю страховиків та інше;

- має право одержувати звіти та інформацію у встановленому порядку, проводити тематичні перевірки у випадках необхідності перевірки фактів, викладених у скаргах, створювати комісії для проведення перевірок діяльності страховиків, звертатися до господарчого суду з позовом про скасування державної реєстрації страховика та інше;

- проводить: експертизу методики розрахунку викупної суми страховика по страхуванню життя або встановити вимоги до неї, координує навчання, підготовку і перепідготовку кадрів та встановлює кваліфікаційні вимоги до осіб які проводять діяльність на страховому ринку, комплексну перевірку фінансово-господарської діяльності страховика та інше;

- здійснює: контроль за платоспроможністю страховиків відповідно до

- взятих ними страхових зобов'язань перед страхувальниками, організаційно-методичне забезпечення проведення актуарних розрахунків, забезпечення дослідно-методологічної роботи за питань страхової діяльності, підвищення ефективності державного нагляду за страховою діяльністю;

- приймає: у межах своєї компетенції нормативно-правові акти з питань страхової і посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні, участь у міжнародному співробітництві у сфері страхування вивчає, узагальнює, поширює світовий до-

свід, організує виконання міжнародних договорів України з цих питань, рішення про ліквідацію або реорганізацію страховика та інше;

2. **Інституційно-правове** здійснюється інститутами – регуляторами, які утворені відповідно до статті 13 Закону України „Про страхування” (Ліга страхових організацій України (сприяє: розвитку страхового ринку, формуванню правової бази, підвищенню кваліфікації та професіоналізму керівників і спеціалістів ринку страхових послуг, захищає права та інтереси учасників ринку страхових послуг, що є членами Ліги), моторне (транспортне) страхове бюро України (забезпечення захисту інтересів потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах), авіаційне страхове бюро України (координація та прогнозування діяльності національних страховиків у галузі страхування авіаційних ризиків, організація співробітництва з підприємствами, які експлуатують засоби авіаційного транспорту, збір аналіз та опублікування статистичних даних щодо збитків, завданих авіаційними подіями), морське страхове бюро України (координація та прогнозування діяльності національних страховиків у галузі страхування на морському транспорті, організація співробітництва з підприємствами, які експлуатують засоби морського транспорту, збір аналіз та опублікування статистичних даних щодо збитків на морському транспорті), асоціація „Українське медичне страхове бюро” (сприяє розвитку відкритого та рівно доступного для всіх медичного страхового ринку в Україні шляхом впровадження єдиних правил, вимог і стандартів діяльності, забезпечення допомоги страховим компаніям у проведенні медичного страхування, координація зусиль страховиків на ринку послуг медичного страхування), Українське актуарне товариство (сприяє становленню високого стандарту компетентності спеціалістів у страховому бізнесі, налагодженню в Україні навчання актуарній справі, розвитку теоретичних та прикладних досліджень), всеукраїнське об’єднання громадських організацій „Асоціація страхувальників України” (сприяє розвитку страхового ринку України, шляхом поширення освітньої, наукової і правозахисної діяльності серед споживачів страхових послуг, розвитку інформаційної інфраструктури страхового ринку України)).

Страхові правові норми взаємопов’язані, єдині за природою та розділяються залежно від змісту відносин, які вони регулюють:

- 1) цивільні (страхові, посередницькі, інвестиційні, підряду, представницькі);
- 2) адміністративні (між страховими організаціями, брокерами та державою);
- 3) фінансові (державна податкова адміністрація, пенсійний фонд, фонди соціального страхування);
- 4) трудові (між страховими організаціями, посередниками та працівниками таких організацій);
- 5) соціального забезпечення (передача державою страховим організаціям частини своїх соціальних зобов'язань).

В основу розвитку страхового ринку України покладаються принципи: верховенство права; системність; стабільність; конкурентоспроможність; мотивація діяльності страховиків і страхувальників; довіра; обмеження присутності держави на страховому ринку.

Державна політика в галузі страхування повинна удосконалюватися через регулювання оптимального співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням.

Закон України «Про страхування» передбачає введення обов'язкового страхування тільки шляхом внесення змін до цього Закону, тобто можливість введення такого страхування дуже обмежена, і процедура дуже складна. Це виправдано, оскільки введення того або іншого виду обов'язкового страхування підвищує ступінь відповідальності держави за ситуацію на страховому ринку. Тобто при розширенні поля обов'язкового страхування держава фактично вимагає від громадян або юридичних осіб використовувати цю послугу. А оскільки в умовах демократичного суспільства і ринкової економіки примус держави повинен бути мінімальним, відповідальність при введенні обов'язкового страхування набуває значної ваги. У зв'язку з цим можна виділити **три основні завдання:**

1. Перегляд із метою зменшення діючих видів обов'язкового страхування.
2. Удосконалення умов і порядку здійснення діючих видів.
3. Введення нових видів тільки у випадку реальної потреби.

Кількість чинних видів обов'язкового страхування потрібно зменшувати так щоб найбільш незахищені, а також дуже ризикові категорії населення й об'єкти господарства не залишилися без страхового захисту.

Що стосується введення нових видів обов'язкового страхування, то глибоку полеміку породжує обов'язкове медичне страхування. Ця проблема полягає у найбільш раціональному поділі системи страхового захисту між державним соціальним страхуванням і страхуванням через страхові організації. Головне завдання полягає за-раз не у введенні нових видів, а в удосконаленні існуючих.

Необхідно законодавчо визначити поле, що займається страховим ринком у соціальних програмах, і прийняти необхідні рішення з приводу входження його в соціальні програми. Страховий ринок не може цілком узяти на себе функції соціальних програм, між тим держава за рахунок своїх засобів повинна гарантувати мінімум соціальних благ в усіх напрямках.

Важливе значення для держави має створення комплексної системи **підготовки, перепідготовки** та підвищення кваліфікації кадрів у системі страхування.

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Запроваджено накопичувальну систему пенсійного забезпечення

Збільшено кількість доступних фінансових інструментів на внутрішньому ринку.

Обсяг активів другого рівня пенсійної системи відносно ВВП досяг 10 %, пенсійні заощадження населення - 15 %. Кількість СК зменшилась, а рівень проникнення страхування збільшився з 0,7 % до 7 % ВВП за рахунок зростання чистих премій.

Запроваджено накопичувальне страхування.

Обсяг довгострокових інвестицій в економіку України за рахунок довгострокових резервів страховиків зі страхування життя збільшився з 5 млрд. грн. до 15 млрд. грн.

Створені передумови для розвитку агрострахування та добровільного медичного страхування.

Програми визначено **три основні напрями:**

А. Забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору.

В. Розбудова інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору.

С. Захисту прав споживачів та інвесторів фінансового сектору.

А. Забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору

1. Створити рівні умови для конкуренції у фінансовому секторі.
2. Створити умови для вільного руху капіталу (у т. ч. зняти всі адміністративні обмеження, запроваджені у зв'язку із кризою).
3. Посилити вимоги щодо платоспроможності та ліквідності учасників фінансового сектору (у т. ч. шляхом впровадження рекомендацій Basel III, Solvency II).
4. Удосконалити системи регулювання та нагляду за фінансовим сектором.
5. Забезпечити прозорість діяльності та звітності учасників фінансового сектору.
6. Забезпечити розвиток інституту посередників фінансового сектору.
7. Стимулювати комплексний розвиток ринку страхових послуг:
8. Забезпечити розвиток агрострахування
9. Удосконалити регулювання страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та підвищити прозорість та ефективність роботи МТСБУ
10. Створити передумови для розвитку ринку накопичувального страхування життя
11. Створити передумови для розвитку добровільного медичного страхування
12. Забезпечити розвиток інституту рейтингових агентств.
13. Гармонізувати системи оподаткування інструментів фінансового сектору.
14. Забезпечити податкове стимулювання розвитку інструментів фінансового сектору.

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ФІНАНСОВИМ СТАНОМ СК

Нагляд за фінансовим станом СК включає контроль за відповідністю рівня її платоспроможності, розміром страхових резервних фондів, розміщенням коштів страхових резервних фондів зі страхування життя та інших видів страхування, розміром коштів фондів, утворених відповідно до зобов'язань за кожним видом страхування. Забезпечення фінансової стабільності та платоспроможності страхових організацій є пріоритетним напрямом у регулюючій діяльності відповідних органів страхового нагляду європейських країн. Рівень платоспроможності СК визначається як перевищення його активів над зобов'язаннями за укладеними договорами. З метою забезпечення

фінансової надійності СК використовуються резерв платоспроможності та страхові резервні фонди:

1) **Резерв платоспроможності** – це чисті активи СК, що становлять певний відсоток (частку) від її загального обороту. У межах ЄС визначені мінімальні рівні резерву платоспроможності СК. При цьому деякі країни, зокрема Франція, визнали за необхідне піти далі в зміцненні платоспроможності СК, для чого спонукають їх підвищувати мінімальний рівень платоспроможності вище за вимоги загальноєвропейського законодавства.

2) Кожна держава - член ЄС в особі органів страхового нагляду повинна встановити для всіх СК фінансово-правові норми з приводу формування **страхових резервних фондів** і розміщення фондів тільки у встановлених нормами активах. Перелік можливих напрямів інвестицій дуже широкий і відповідає потребам не тільки СК держав - членів ЄС, а й СК держав, що не входять до ЄС.

Активи, що покривають страхові резервні фонди, можуть бути розташовані в будь-якій країні ЄС. У Директивах ЄС Третього покоління регламентують перелік "дозволених" активів та мінімальний і максимальний відносний рівні вкладення в певні активи коштів страхових резервних фондів: не більше 10 % від загальної кількості коштів фондів повинно бути інвестовано в один об'єкт нерухомості; не більше 5 % - у ЦП (акції, облігації, боргові ЦП або інші ЦП) одного емітента; не більше 5 % - у не забезпечені гарантією виконання зобов'язань кредити й позики; не більше 3 % - у грошовій формі та ін.¹

У сфері оподаткування страхової діяльності законодавцям ЄС **не вдалося досягти уніфікації** й гармонізації фінансового законодавства. Оподаткування у сфері страхування регулюється насамперед нормами, що містяться в національних законодавствах держав - членів ЄС.

СК держав - членів ЄС **не є платниками податку на додану вартість**, тому що в процесі страхування не створюється нова вартість, а відбувається перерозподіл страхових ризиків шляхом акумуляції страхових внесків із наступними страховими виплатами страхувальникам у разі настання страхових випадків.

У багатьох країнах Європи страхові премії (внески) є об'єктом спеціального податку, що за своєю природою й формою досить схожий на податок з обігу. Ефективність застосування фінансово-правового режиму регулювання сплати податків саме зі страхових премій (внесків) для поповнення дохідної частини державного бюджету підтверджується страховою практикою країн ЄС, у яких застосовуються і податок на прибуток, і податок на страхові премії (внески). Але з огляду на дуже часту збитковість від страхових операцій податкова база при сплаті податку на прибуток, як правило, визначається тільки за результатами інвестиційної діяльності СК, що здебільшого прибуткова.

Особливості правового режиму оподаткування діяльності СК в ЄС:

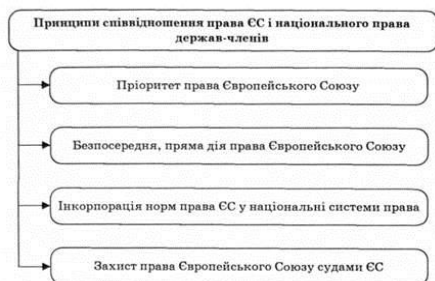
- не уніфіковано об'єкти оподаткування та ставки податків;
- не обкладаються податком перестрахові премії та страхові премії за договорами обов'язкового соціального страхування, а також майже у всіх країнах страхові премії, що сплачуються зі страхування міжнародних перевезень вантажів;
- не обкладаються податком страхові премії зі страхування життя, якщо договір страхування укладається на досить тривалий строк.

Загальним правилом ЄС є визнання страхових премій суспільно необхідними витратами та включення їх до складу витрат страхувальників - юридичних осіб. Кожна держава - член ЄС має власний бюджет, і цілком логічно, що сплата податків як основного джерела формування бюджету регулюється національним фінансовим законодавством. Держави - члени ЄС самостійно визначають правовий режим оподаткування у сфері страхування.

Фінансово-правове регулювання діяльності у сфері страхування в державах, що входять до ЄС, має й національні особливості, які сформувалися під впливом історичної спадщини. Цілком закономірно, що на сучасній стадії формування єдиного страхового простору ЄС національні особливості у області фінансового права продовжують зберігатися, істотно впливаючи на умови діяльності СК на території кожної країни. Усунення суперечностей між міжнародним характером діяльності СК і національними особливостями правового регулювання діяльності у сфері страхування буде головним

напрямом у гармонізації та уніфікації європейського страхового законодавства в найближчому майбутньому.

Страхова діяльність в ЄС регулюється як нормами права ЄС, так і нормами національного права, тому важливо визначити основні принципи співвідношення права ЄС і національного права держав - членів ЄС (рис. 1).

Рис. 1. Принципи співвідношення права ЄС і національного права

Особлива увага в Директивах ЄС приділяється організації страхового нагляду.

Право ЄС має пріоритет над правом країн - членів ЄС. Воно має пряму дію незалежно від імплементації його норм у національне законодавство. Обов'язковою є інкорпорація норм права ЄС у національні системи права держав - членів ЄС. Захист права ЄС здійснюється судами ЄС, практика яких заповнює правовий вакуум при врегулюванні колізій.

До мінімальних вимог до національних органів нагляду за страховою діяльністю належать:

- здійснення нагляду за фінансовою діяльністю СК, і насамперед нагляд за платоспроможністю та розміщенням активів СК;
- розробка надійних адміністративних та облікових процедур контролю діяльності СК, а також механізмів внутрішнього контролю залежно від характеристик СК (розміру, видів послуг тощо).

З метою забезпечення стабільного стану національної економіки, ефективного захисту споживачів страхових послуг органи страхового нагляду здійснюють фінансовий аналіз страхового ринка своєї країни. З одного боку, досліджуються макроекономічні ринкові тенденції, демографічна статистика, конкуренція тощо. З іншого - органи страхового нагляду контролюють фінансове становище окремих СК (аналіз річних звітів та достатності капіталу, оцінка ринкових ризиків та диверсифікації ри-

зиків, аналіз платоспроможності, ефективності та прибутковості діяльності компанії, їхніх стратегій діяльності, цілей власників або фінансових груп тощо). Центром уваги зазвичай є контроль платоспроможності СК.

Аналіз та контроль платоспроможності СК включає:

- 1) оцінку ризиків, пов'язаних з активами;
- 2) аналіз актуарних ризиків;
- 3) аналіз співвідношення активів зі взятими зобов'язаннями щодо відповідності між розміщенням активів, з одного боку, та взятими зобов'язаннями, з іншого (за валютою, строками тощо);
- 4) аналіз ефективності та прибутковості.

Важливим кроком для створення єдиного європейського страхового ринку є впровадження правил єдиної ліцензії на здійснення страхової діяльності. Директиви ЄС визначають такі **вимоги до видачі єдиної ліцензії**.

1. Використання єдиних організаційно-правових норм для створення СК.
2. Обмеження на вид діяльності. СК повинні займатися лише страховою діяльністю.
3. Обов'язковість надання схеми страхових операцій (бізнес-план, прогноз результатів) на найближчий період діяльності СК.
4. Наявність гарантійного фонду, що забезпечує зобов'язання страховика перед страхувальником. Розмір гарантійного фонду залежить від організаційно-правової форми СК, розрізняється за видами страхування та залежить від обсягу операцій СК.
5. Наявність надійного та кваліфікованого управління СК. Встановлені вимоги до керівництва СК, яке повинно діяти, насамперед, виходячи з забезпечення інтересів страхувальників.
6. Чесність та порядність власників (для акціонерних товариств) та членів (для взаємних товариств). Вони не повинні мати кримінального минулого, перебувати під слідством тощо. Ця вимога здебільшого стосується власників, яки мають частки не менше 10 %.

Питання до диференційного заліку за навчальною дисципліною

«Страховий менеджмент»:

Забезпечення семестрового контролю 9 години

1. Необхідність страхового захисту від ризику.
2. Виникнення та розвиток страхування.
3. Функції та принципи страхування.
4. Організаційно-правові форми страхової діяльності.
5. Порядок створення страхової компанії.
6. Реорганізація та ліквідація страхових компаній.
7. Проблеми управління в страхових компаніях.
8. Органи управління страховою компанією.
9. Бізнес-процеси страхової компанії.
10. Класифікація страхування за об'єктами.
11. Поняття ризик-менеджменту в страхуванні.
12. Розрахунок тарифних ставок за ризиковими видами страхування.
13. Сутність страхового ринку.
14. Страховий ринок України.
15. Страховий ринок країн Європи.
16. Державна політика в галузі страхування.
17. Державна програма розвитку страхового ринку України.
18. Державний контроль за фінансовим станом страхової компанії.
19. Особливості організації фінансів страхової компанії.
20. Доходи і витрати страхової компанії.
21. Страхові резерви.
22. Види страхових послуг.
23. Нетрадиційні види страхування.
24. Договір страхування.
25. Правила страхування.
26. Обов'язки страховика та страхувальника.
27. Персонал страхової компанії.
28. Системи оплати праці персоналу страхової компанії.
29. Управління конфліктними ситуаціями в страховому бізнесі.
30. Маркетинговий комплекс страхової компанії.
31. Основи маркетингових стратегій страхової компанії.
32. Системи реалізації страхових послуг. Рекламна діяльність страховика.
33. Інновації та інноваційний менеджмент у страхуванні.
34. Інноваційна модель страхового продукту.
35. Технологія інноваційного процесу у страхуванні.
36. Сутність медичного страхування.
37. Розвиток медичного страхування в Україні.
38. Страхування автотранспорту.
39. Страхування вантажів.
40. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
41. Економічна безпека страхової компанії.
42. Безпека економічного партнерства у страхуванні.
43. Правові аспекти дотримання податкового законодавства у страхуванні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Конституція України.
2. Закон України "Про страхування".
3. Лінькова О.Ю. Страхування. навч. посіб. Харків : НТУ «ХПІ». – 2006. – 240 с.
4. Страхування. навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. О. Гаманкової. – Київ : КНЕУ, 2000. – 120 с.
5. Шелехов К. В., Бігдаш В. Д. Страхування. Страхові послуги. – Київ : ІЕУГП, 2000. – 268 с.

Допоміжна:

1. Державна програма розвитку страхового ринку України на період до 2005 року та на перспективу до 2010 року // Україна – Вішпез. – 2000. – №20. – С. 2-5.
2. Директива Совета №91/674/СЕЕ о годовой отчетности и консолидированных счетах страховых организаций // Страхова права. – 2002. – №1. – С. 79–93.
3. Законодавство України про страхування : збірник нормативних актів / за ред. П. Д. Біленчука, О. Ф. Філонюка, І. В. Яковенко – Київ : Атіка, 1999. – 464с.
4. Кодекс торговельного мореплавства України // Голос України. – 1995. – №127–128.
5. Методика формування резервів по страхуванню життя: Наказ Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю №46 від 23 липня 1997 р.
6. Положення про Моторне (транспортне) страхове бюро: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна – Вішпез. – 1996. – 24 жовтня.
7. Положення про порядок здійснення операцій з перестрахування: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна – Візіпез. – 2013. – № 44.
8. Програма заходів щодо розвитку медичного страхування (Проект) // Україна - Бізнес. – 1998. – № 34. – 2 верес.
9. Про господарські товариства: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – С. 1403 – 1425.
10. Про заставу: Закон України // Голос України. – 1992. – 11 листопада.
11. Про затвердження Положення про організацію діяльності і аварійних комісарів: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна – Візіпез. – 1997. – 18 лютого.
12. Про затвердження Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками: Постанова Кабінету Міністрів України//Урядовий кур'єр. – 1997. – 21 січня.
13. Про колективне підприємство :Закон України //Голос України. – 1992. – 20 березня.
14. Про охорону навколишнього середовища: Закон України //Голос України. – 1991. – 20 березня.
15. Про порядок і умови проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна – Візіпез. – 1996. – 24 жовтня.
16. Про порядок і умови проведення обов'язковою авіаційною страхування: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна – Візіпез. – 1998. – 22 липня. – С. 3.
17. Про порядок утворення та державної реєстрації Авіаційного страхового бюро і Морського страхового бюро: Постанова КМУ // Україна – Візіпез. – 1998. – 13 травня. – С. 6.
18. Про приєднання України до Віденської Конвенції про цивільну відповідальність за ядерну шкоду: Закон України // Голос України. – 1996. – №41.
19. Про створення мережі закладів з організації надання медичної допомоги "Асістанс–Україна": Постанова КМУ // Україна – Вішіпез. – 1998. – 23 грудня. – С. 5.
20. Про транспорт : Закон України // Відомості ВРУ. – 1994–№51. – С. 1303–1319.
21. Про страхування: Закон України // Урядовий кур'єр. - 2001. - №205. -С.5-16.
22. Про страхування: Закон України
23. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України
24. Про впровадження механізму страхування експортних та кредитних ризиків: Постанова Кабінету Міністрів України
25. Про затвердження ліцензійних умов впровадження страхової діяльності: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України
26. Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів: Постанова Кабінету Міністрів України
27. Про затвердження програми розвитку страхового ринку України на 2001 - 2004 роки: Постанова КМУ
28. Про положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України: Указ Президента України
29. Цивільний кодекс України. — К.: Унюре, 2003. — 230 с.
30. АлександроваМ.М. Страхування: Навчально-методичний посібник. -К.:ЦУЛ, 2012.-64 с.
31. Грачов В. І. Страхові послуги. Навчальний посібник / І. В. Грачов, І. В. Бубенко. — Харків: Вид. ХДЕУ, 2013. – 76 с.

32. Контрольні роботи та методичні рекомендації до них для студентів заочної форми навчання з курсу «Страхові послуги» для студентів спеціальності 6.050104.- / Укл. І. В. Бубенко. — Харків: ХДУХТ, 2014. - 16 с.
33. Практичні завдання з курсу «Страхові послуги» для студентів спеціальностей 8.050104, 8.050105 усіх форм навчання. / Укл. І. В. Бубенко. — Харків: Вид. ХДЕУ, 2013. — 24 с.
34. Практичні та семінарські заняття для студентів денної форми навчання з курсу «Страховання» та «Страхові послуги» для студентів спеціальності 6.050104 / Укл. І. В. Бубенко. - Харків: Вид. ХДУХТ, 2004. -16 с.
35. Програма курсу «Страхові послуги» для студентів спеціальності 6.050104 усіх форм навчання / Укл. І. В. Бубенко. - Харків: Вид. ХДЕУ, 2014. - 32 с.
36. Себиновский Б. Ю. Страховое дело: Учеб. пособие для вузов / Б. Ю. Себиновский, В. Н. Гарькуша -Ростов-на-Дону: Феникс, 2010. — 376 с.
37. Страхові послуги: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / За ред. Т. М. Артюх. — К.: КНЕУ, 2010. - 124 с.
38. Страховання: Навч.-метод. посіб./За заг.ред.О.О.Гаманкової.- К.: КНЕУ, 2010. - 120 с.
39. Страховання: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.-Львів:ЛКА, 2012. -148 с.
40. Таркуцяк А. О. Страховання: Навч. посіб. — К.: Вид. Євр. ун-ту фінансів, інф. систем, менедж. і бізнесу, 2009. - 116 с.
41. Теребус О. М. Страхові послуги: Навч.-мет. матеріали для студ. — Тернопіль: ТАНГ, 2012. - 168 с.
42. Тести для поточного і підсумкового контролю з курсу "Страховання і страхові послуги" для студентів спеціальності 6.050.104 / Укл. І. В. Бубенко - Харків: 2004. - 16 с.
43. Айзенштейн Х. Сравнение и критика полисных условий по страхованию жизни. - М.: Анкил, 2003. - 60 с.
44. Александрова Т. Г. Коммерческое страхование: Справочник / Т. Г. Александрова, О. В. Мещерякова — М.: Институт новой экономики, 20. —254 с.
45. Аленичев В. В. Страхование валютных рисков, банковских и экспортных коммерческих кредитов / В. В. Аленичев, Т. Д. Аленичева — М.: ТОО «ИСТ-Сервис», 2004. — 116 с.
46. Базилевич В. Д. Страховое дело. — К.: Знание. — 2012. — 204 с.
47. Балабанов Й. Т. Риск — менеджмент. — М.: Финансы и статистика, 2006. —192с.
48. Басаков М. И. Страховое дело в вопросах и ответах: Уч. пособие. -Ростов-на-Дону-2009. -571 с.
49. Борисова В. А. Організаційно-економічний механізм страхування / В. А. Борисова, О. В. Огаренко — Суми: Вид. "Довкілля", 2011. — 196с.
50. Бридун Є.В. Страхова справа. — Ірпінь: АДПС України, 2010. —108 с.
51. Внукова Н. Оценка эффективности страхового предпринимательства в Украине / Н. Внукова, А. Прудкий // Финансовые услуги. — 2000. — №7-9. — С. 32-34
52. Гинзбург А. И. Страхование.- СПб: Питер, 2012. — 176 с.
53. Гвозденко А. А. Основы страхования: Учебник.-М.: Финансы и статистика, 2008.-304с.
54. Гвозденко А. А. Финансово-экономические методы страхования: Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2010. — 184с.
55. Горбач Л. М. Страхова справа. - Луцьк: Вежа, 2001. - 182 с.
56. Заруба О. Д. Страхова справа. Підручник.— К.: Знання, 1998. — 321с.
57. Калашніков О. М. Страховання. - Харків.: ХНАУ, 2002. - 60 с.
58. Оцінка активів страхових компаній /Н. М. Внукова //Фінанси України.- 2002. - №4.
59. Орланюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховых компаний. — М.: Анкил, 1994. -152с.
60. Ротова Т. А. Страховання: Навч. посіб. / Т. А. Ротова, Л. С. Руденко — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. — 400 с.
61. Страхование в Украине / А. Н. Залетов; Под ред. О. А. Слюсаренко. - К.: Веепе, Логос, 2002. - 452 с.
62. Страховий ринок України 1993-2001 // Фінансові послуги. Спец. випуск.— 2001.-350с.
63. Страховое дело: Учебник / Под ред. Л. И. Рейтмана. — М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр 1992. — 532с.
64. Страховання: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. — К.: КНЕУ, 2002. — 600 с.
65. Шахов В. В. Страхование: Учебник для ВУЗов. — М.: ЮНИТИ, 2000.— 312с.
66. Шихов А. К. Страхование: Учебное пособие для вузов.-ЮНИТИ-ДАНА, 2000.-310 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://do.gendocs.ru/docs/index-41145.html#1376103>
2. <http://www.rada.gov.ua/#>
3. <http://uainsur.com/liga/about/info/>
4. <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1504>
5. http://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_11.htm
6. <http://meget.kiev.ua/strahovanie/>
7. <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D1%F2%F0%E0%F5%F3%E2%E0%ED%ED%FF>
8. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960085.html
9. <http://www.br.com.ua/referats/Insurance/1912.htm>

10. <http://yandex.ua/yandsearch?p=2&rdmd=307859&text=%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96&clid=1946563&lr=147&tld=ua>

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Структура курсу «Основи управлінського консультування».....	4
Структура семінарського заняття з курсу «Основи управлінського консультування», тема «Організаційні патології».....	7
Питання до диференційного заліку за навчальною дисципліною «Основи управлінсь- кого консультування».....	21
Список літератури.....	22

Навчальне видання

Методичні вказівки до семінарського заняття
«Державне регулювання страхової справи»
з навчальної дисципліни «Страховий менеджмент»
для студентів економічних спеціальностей

ЛІНЬКОВА Олена Юріївна

Відповідальний за випуск проф. Н.С. Краснокутська
Роботу до видання рекомендував проф. В.А. Міщенко

В авторській редакції

План 2018 р., поз. 210

Підписано до друку 22.06.18. Формат 60×84 1/24. Друк офсетний.

Гарнітура Times New Roman Суг. Ум. друк. арк. . Зам. № .

Ціна договірна

Видавничий центр НТУ «ХПІ». 61002, Харків, вул. Фрунзе, 21

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК №5478 від 21.08.2017 р.

Електронна версія